

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединия болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда
чүрүктүрүлгөсү
1966 ч.
АПРЕЛЬ
14
ЧЕТВЕРГ
№ 90 (6416).
Өртөө 2 көп.

СЫЛДЫС ОРУУНУҢ БЕШ ЧЫЛЫ

МОСКВА. Айның кылдымал спутнигины медалга — «Интернационализм» аялганы Кремльдиң Сьездилер ордунга база дагы чыгылынып үнгөн. Хей-ниитиниң Космонавтика хүнүгө тураскааткан байырлыг хуралы апрель 12-де аңаа болганы ол.

Космос корабльдерин болгаш планеталар аразынын станцияларын тургузуп, оларын сылдыстар орунче чорутуп турган кижилер — эртемденер, инженерлер, техниктер аңаа чыгып келген.

Партияны болгаш чазактын удуртукчулары, байырдалың маддылары — совет космонавтары, СЭКП-ниң XXIII сьездиниң делегаттары болгаш аалчыларын зал диктитиг, үргүчүлүдиг алыш чаксаашкыны-биле уткаан.

СЭКП-ниң Москва хооромунун бирги секретары эш Егорычев хуралды ажиткан.

Брак космонавт медалга аалганы бүгү зал дынаш, диктитиг алыш чаксаан.

СЭРЭ-ниң Эртемдер академиязынын президенти эш Мельдиш сөс берген. Космосту шынчылдык бистин чүрүтүүстү чедишкенини бистин социалисттиг тургузуустан дедишкенини, бистин үлүстүүсүн, эртемистиң болгаш техникастың бедик дөгүлүлүгүн чырыткан.

Кылдымал херектиң бирөөн болуп турар деп, ол чыгаалаан. Эрткен чыл космос делегени шынчылдыкка хей санын шыгараңгай чедишкени-биле демдегелеттинген. Ол дээрге совет космонавт Алексей Леоновтун ажык космоске бир-де дугаарында үнгөн, ажыктыг деңизин тергипти улуг — 12,2 тонна «Протон» дээр эртем станцияларын орбитага салып үндүргөн, харылаанын «Молния — 1» дээр спутниктери, а ол ышкаш Чер кавызынын космос делегени эртем талазы-биле шынчылдык сорулгалыг «Космос» дээр серияны бежен спутниктерин салып үндүргөн-дир.

«Венера-2», «Венера-3» дээр автоматтыг станцияларын Венера планетага ужурутукуну, туржуга кылдыр ытгар ап чораш «Космос-110» дээр спутниктиң ужурутукуну чергелди кайгамчыктыг шенделерини түндүгүн бедин-биле үндөп көрүшкөн, академик Келдыш Айны оон ыңай шынчылдык айттырганынче онза кичээлгеини салган. «Ай-9» дээр совет станция Шуурган океанынын чөө талазы кылдымал Экваториал чогулга Айны кырынга чыгык хой-дуртукуну 1966 чылдын февраль 3-те боттандырганы ол демдегелген.

Ам-даа үргүчүлүк турар шыгараңгай шенделген — Айны баштайгы кылдымал спутнигин ужурутукуну дугайың академик Келдыш чыгаалаан.

СЭКП-ниң XXIII сьездиниң делегаты, Москваның «Байыр болгаш Маска» заводунун ажылчыны, Социалисттик Күш-ажылды Мадыры Домов, Москваның ужурутук институтунун студенти Кузнецов олар база ол туралга чүве чыгаалаан.

Совет космонавт В. В. Николаев-Терешкованың болгаш Ю. А. Гагаринниң чыгааларын байырлыг хуралды кижикчилери диктитиг алыш чаксаашкыны-биле уткаан.

Ленинни Коммунисттик партияның аллары дээр, совет улустун аллары дээр байыр чедирилгенини кийгилаары диктитиг алыш чаксаашкыны Кремльдиң Сьездилер ордунга чыгылынып турган. Космонавтика хүнүгө хойлаштыр Москваның ажылчы чоннар төлөөлүлүгүн байырлыг хуралды халдыган деп чыгаалаан. Совет Энциклопедия гимниңин аялганы күтүлүп келген.

Байырлыг хуралды кижикчилеринге улуг концерт болган.

(СЭТА).

ПРОДУКЦИЯ ШЫНАРЫН — КИЧЭЭНГЕЙНИҢ ТӨВҮНЧЕ

Аш-чем үлүстүүсүн продукцияны бүүдүргөсүн 1,4 натай көүдүлүр. Продукцияны чегир болгаш аңаа талазы-биле шынарларын бедилер, оларын ассортиментини калбартыр, даштык хейирни экижилер.

Культура-амыдырал болгаш ажыл-агый херектериниң бараанын бүүдүрүп үндүрерин дыма калбартыр. Ол бараанын шынары болгаш даштык хейирни экижилер, оларын мыаныштымы болгаш үр дилелдин бедилер.

(СЭКП-ниң XXIII сьездиниң Директиваларында)

Чүртүү үлүс ажыл-агыйн улам ыңай дөгүлүлүк чаз беш чыл планынын Директиваларында бүүдүрүп үндүрер продукцияны шынарын үндүрерин-биле экижилерини он чугула сорулгаларын бирөөн кылдыр партия санап турар.

Бистин республиканың үлүстүү бүүдүргөсүн коллективтери СЭКП Төп Комитетиниң сентябрь (1965 чыл) Пленумунун шийтпирлерин амыдыралга боттандырышкан, бүүдүрүп үндүргөн продукцияны шынарын экижилер талазы-биле эвээш эвээш ажалдарын кылган. Үлүстүү продукцияны лаг-дугу, дээр-раныла болгаш чазаныла кылдылар, зөмүр даш, далан, хөм болгаш кидис индиктер дээр ышкаш көл-көл хейирлерини шынары сөөлү үдө элөөн экижөөн. Кызылдың дээр-раныла комбинаты, алыг завод, «Тыва лаг-дугу» комбинат, Чадананын хамур даш разрез, Элгес шахта, Чадананын болгаш Туранын райүлүстүү комбинаттары дээр ышкаш бүүдүргөсү бедик шынары продукцияны доктаамал кылып үндүрүп туралар. Бүүдүргө оналгаларын үргүчү ажык күсөдирин-биле чергелештир, чүгө аки шынары продукцияны берип турар муракчы ажылчыларын хураалы республиканың үлүстүү коллективтеринде өзүп турар.

Ыңчалажок продукцияны шынарын экижилер талазы-биле чеди аалдыган чедишкенин бистин бүүдүргөсүндө бар чедишкенин дугаарлап турар деп амыдыралга чыгаалап шыдаас бис. Четпестер ам-даа хей. Оларын дүргөн чылдырларын хейчегелерин аларын чер-черде партия, совет болгаш ажыл-агый органнын мурунла хүн-бүрүлө салдынып турар кол сорулгаларын бирөөн кылдыр көөр херек. Четпестерин чылдырла, хамыкты мурунла оларын тыттып каап турар чылдаганын тодарынып чутула. Ындыг чылдаганын бистин бүүдүргөсүндө ам-даа хей. Ол дээрге күш-ажылдык организацияныла корум-турм чок чоруткар, бүүдүргөсүн бедик культураны дээр демиселдин сулазы, калдарын кижилер, турмузуну быжыктар, оларын билиг-мергежини соксаал чок бедилер талазы-биле ажылды кичээлге дашкаарлап турар, технологтуг чорудула хажылышкынар, бедилер продукцияны ажалла шыгжамырын чогуу-биле херекке албас чоруткар-дыр...

Бистин үлүстүү бүүдүргөсүндө амгы үдө болбазыраңгай чаз техника-биле чегелеттинген, бедик шынары продукцияны бээр арга-лар оларда бурун бар. Ыңчалда-даа организацияны болгаш техникун узурутулганы кошканда чамык бүүдүргөсүн продукцияны шынарын куду болуп артышкан турар. Маңаа хамараштыр чамык тодаргай чиктерин көргүзүп болур.

Кызылдың эът комбинаты техника талазы-биле республикада эң дээр дегинин бүүдүргөсүн бирөөн. Ындыг түрүжө, аңаа эрткен чылдын 410 тонна эът болгаш 4 тонна ажык колбаса кылдылар хыналда үеинде брактаттыган. Бо чылдың бирги кварталда продукцияны шынарын ыңаа база дээр-вейи турар. Оң чылдагыны — комбинатын бодуна болгаш оң районнар салбырларында бүүдүргөсүн культураны, арыг-тевер байдалы чамыс болуп турарына. Ыңчангаш бедик шынары продукцияны салыг четкиниче кирер мурунда, складка чыла уредил, шынарын чидирип турар. Мону чүгө комбинатын директору

эш Браморовскийни, кол инженерини Копыловтун эа-харыскага чок чорут-биле тайылбырлаар апаар.

Ызылдың сүт заводун бүүдүрүп үндүргөн продукцияны 25,6 хуу-дун салыг инспекцияны комиссийа куду шынары деп санааш, салыг четкиниче чорудары хараан. Чылдагыны чүдөл? Хамык ужу — кадрлар-биле ажылды кошканда. Ол коллективте ажылчыларын ажалла үнүп-кирип, солчур чорутула хей. Чаа кижилерин өөредир талазы-биле ажыл мырынай чорутунай келген. Ыңчангаш тускай мергежи чок, чаа кижилер продукцияны үрей кылмышкынарын улаа-дараа болдуруп, оң шынарын кудуларында чедирип турар. Кызылдың пиво заводун бүүдүрүп үндүргөн продукцияны шынары куду болгаш хыналда болган санында 25—30 хууу брактаттынып келген. Оң чылдагыны болза, заводтун удуртукчулары бүүдүргөсүн технологияны хажылышкынарын бүүдүрүп, продукцияны шынарын бедилеринче кошкык кичээлгеини салып, чүгө нийти продукцияны бүүдүрүп хууу сүрер, шын эвез турушту эвээшкан турарына. Бо мышкаш чиктерин Кызылдың, Чадананын болгаш Ак-Довурактын дээр заводтарына, автоселте заводуга хамараштыр база көргүзүп болур.

Районнарда үлүстүү комбинаттарыны бүүдүрүп үндүргөн продукцияны шынары ам-таадыма куду болуп артышкан турар. Ол бүүдүргөсүн хыналдага кирген продукцияны 70 ажык хууу куду шынары болуп, эде кылмышкына таварышкан. Ол ышкаш, салыг четкиниче чоруткан столлар, санайлар болгаш өске-даа эт-херекселерин ортаа кезин куду өртөккө саттыганын азы дедир өттинген. Ызылдың Шаган-Арыгыны, Тожуну, Шуурмактын, Бай-Хаактын болгаш Сарыг-Септин райүлүстүү комбинаттарыны кылган продукцияны 70—75 хууу хыналда үеинде өске комбинаттарга болаарга, эң куду шынары болуп илерөөн. Оң журтунда амгы үдө салыгларын болгаш райүлүстүү комбинаттарыны складтарында нийтиш-биле 47 мүн ажык рубльдин продукцияны саарылга чок чыдып турар. Эрткен чылын салыг четкиниден райүлүстүү комбинаттарыныче эде кылдыргы-биле 12 мүн ажык рубльдин азы-бүрү продукцияны дедир эгиткен. Оң-биле чергелештир, салыг четкилеринде продукцияны шыгач кагаздарында үлүстү чертер барын база айттыр чутула. Районнарда стол, санай дээр ышкаш эт-херекселерин ажык дээр алаанга кагазлап турар, ыңчангаш ол чүүлдер аш-шыкка уредил, шынарын чидирип турган таварылаар эвээш эвээш.

Продукцияны шынарын экижилер талазы-биле айттыргы республиканын партия, совет органнынче элөөн каш улаа чыгаалай келген. Ыңчалда-даа бо ажылга экижилер чорук чоңуг оожум чеди алынып турар. Ол болза чамык үлүстүү бүүдүргөсүн удуртукчулары шынар экижилериниң айттыргы чогуу-биле үлөп көрбей турарын херечилеп турар.

Продукцияны шынарын соксаал чок бедилериниң айттыргы СЭКП-ниң XXIII сьездиниң шийтпирлеринге дүүштүр бедик дегинге көлдүр, ол айттыргы үлүстүү бүүдүргөсүн удуртукчуларын, инженер-техниктер ажылчыларын дегелээш, коллективтин бүгү кижигуериниң хүн бүрүдөгү кичээлгеини төвүнө тургузар ужурут.

СЭКП-ниң XXIII сьездиниң кижикчилери

СЭРЭ-ниң Эртемдер академиязынын президенти Мстислав Всеволодович Келдыш — Советтер чуртунуң улуг эртемдени. Партияның XXIII сьездинге делегат болуп, ол киришкен.

СЭКП-ниң XXIII сьездиниң делегаттары, Совет Энциклопедия Мадырлары, ужурутук-космонавт В. В. Николаев-Терешкова, Ю. А. Гагарин болгаш А. Г. Николаев оларын Кремльдиң Сьездилер ордунга чыгып турары.

дир ордунга сьездиниң кижикчилери-биле чыгаалай турганы. Фото А. СТУЖИННИИ. СЭТА-ның фотохрониказы.

Сьездиниң шийтпирлери сорул кирип турар

Тудугжуларын улуг сонургалы

Коллективте нежигу бүүрү коллективини болгаш бодунуң сорулгалын бидир, ону чеди алыр дээр дегин ажылдар болза, ыңчан эки түндө чеди алынар деп чүвени практика көрсөк, ыңчангаш партия бо ажык оңа кичээлгеини уткалыг турар.

СЭКП-ниң XXIII сьездиниң материалдарын болгаш чүртүү иштиги болгаш даштык политика-биле хүн бүрүлө танылгага ажылы бистин бригаданыста 8 агитатор чорудуп, салып көмүчталарын, лекция, беселеларын организастап эрттир турар. Делегет байдалдарын дугайында лекцияны А. Дугержаа, чаа беш чыл планын чылдырла бистин республика чорутар тудуг ажылдарын дугайында лекцияны «Кызыл тудуг» эргелелин начальнигиниң оралакчысы М. Артаас олар номчанын бригада сонургал дини, чаа сорулгаларын билип алганын.

Партияны XXIII сьездиниң шийтпирлери бистин тудугжуларын чаа чедишкенинче сорул кирген.

С. САНДАН.

Алган хүлээлгелерин күүсеткен

Партияны XXIII сьездинге тураскааткан хей кижикит митинг Кызылдың № 3 автоажыл-агыйында болган. Сьездиниң ажылдарын дугайында допчу дыналыны ВЛКСМ Кызыл хооромунун секретары Ю. Коновалов кылган.

Коммунист В. Парукин сөс алгаш:

— Партияны чорудуп турар хемчегер совет кижилерин чаагай чоруту бедилеринче утланган. Электри плиталар, электри илчилер, хеп чүрү машиналар, соодукчулар бол-

гаш өске-даа электри-биле ажылдар амгы үениң бажын иштигин эт-херекселери биске серенги, өтүлүр ыңай шыкшамыраалды эргежок чугула чүүлдер апаарын чеди алыр ужурут бис. Оң ангыда, партия болгаш чазак үлүстүү болгаш кээдэ ажыл-агый машиналарын база эт-херекселерин бүүдүрүп үндүрерини темпизин бедилеринче болгаш салып турары-биле калып чик автомашиналарын, мотоциклдерин кылып үндүрерин албедирин чыгаалап турары база чоңуг шындар — деп чыгаалаан.

— Бистин АТА-ны коллективин бо чылдың бирги кварталдың чүк сөөртүүнүң планын чедишкенин

күүседип, партияны сьездинге алдар кылдыр алган социалист хүлээлгелерин күүсеткен. Ам автоажыл-агыйның коммунистери болгаш комсомолчулары ажылды шынарын улам бедилди, оң организацияны улам быжыктары дээр Төп Комитеттин чорутуп турар хемчегерини бистин харымыс бо — деп, коммунист А. Рычкова коллективини күзелин ыңчангаш илереткен.

Митингтин кижикчилери америк адрессорларын Вьетнамды талбы чонуга ууру бужар, дерин үлүгелерин алаан-биле бүүрү шапканар.

Д. АНАЙ-ООЛ.

Кызылдың дээр-раныла комбинатында мастер Н. Макаровиң бригаданың кижигуерини партияны XXIII сьездиниң материалдарын улам хамы таварышты уламчылап турар. Анык дээр-раныкы, комсомолу Зинаида Смагина бодунуң өөрүгө солунуң дэлгелгил номонун помчун берип турар.

Фото Н. ГОЛЬЦОВТУУ.

Аныяктарын салышкыны

Барыш-Хемчик районун аныяктары болгаш комсомолчулары СЭКП-ниң XXIII сьездиниң күш-ажылды бедилеринге уткаан.

«Барыш» союзуниң Бижиктиг-Хая, сүт-баран фермазынын коллектив аныяктарын тургустунган. Коммунист күш-ажылды ол фермазы бо чылдың бирги кварталында күрүгө 48 тонна сүт садар планын марттын 7-де 52 тонна кылдыр күүсеткен. Слезд хүнүгө чеди планда ажык 10 тонна сүтү садар дээр хүлээлгени база күүсеткен. Мында саначылар Куулар Догар, Саяа Сара, Александр Херек олар сьезд мурунун чарыжыны муракчылар болулаар.

«Большевик» колхозун таражы-

лары чаксы хову ажылдарыга эки бедилектиг ужурашкан. «Шекээр» союзуниң хойжуу комсомолчу Ооржак Успун-Дайы 240 хойжуу 241 хураганын чидир чокка камаалап алган. Сьездиниң материалдарын таныжып тура, оң чыгаалааны болза:

— Бистин партияны совет кижилерин чаагай чоруту даш доктаамал салып салып турарын амыдыралда чоруту бис. Чаагай амыдыралды эки күш-ажыл-биле тургузар хүлээлгени бис. Мен бодум бо чылын төртүр 306 хомоуну бүүрү хураганын меңд камаалап аларын, хой бүүрүдүн 1,9 кг дүктү кыргырын хүлээлдим.

К. ЧӨРЕВ.

Хүлээлгелерни алган

Барыш-Хемчик районун коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоңу, СЭКП-ниң XXIII сьездиниң материалдарын бедик көдүрүшкүн-биле таныштышкан, чаа беш чылдың бирги чылдында бедиктен социалист хүлээлгелерин ап туралар. «Шекээр» союзуниң механизатор комсомун эш Ооржак Белек-оол мыңчаар чыгаалаан: «СЭКП-ниң XXIII сьездини бистин Төрөн чүрүтүүстүн

беш чыл планынын талазы-биле өнүгүрүлүгү дугайында программа ажылдап кылган. Механизатор киж болганмыда, партияны ала санын салышкыныга харын кылдыр бо чылдың суттагыт черден 12—18 центир дүктү аларын болгаш техниканы камың экилештишкан, кынар-чаар материалдарын чарыгалы эвээжидирин хүлээлдим».

Т. ТАЛГАНЧИН.

Темпини дүргедедир

Республикада мал ажылынын продуктуларын күрүгө оожуп аларын чартык чыл планы апрель 10-га чедир каячар күүсетиниш турарын хуу-биле көргүзгө мыйдыг:

РАЙОННАР	СҮТ	ЭҢТ	ДҮК
Бий-Хем	68,6	59,0	0,3
Тадмы	64,2	82,0	0,1
Улуг-Хем	56,7	25,5	0,9
Барыш-Хемчик	52,8	37,0	1,9
Кызыл хоорай Совед	53,3	76,7	—
Каа-Хем	49,8	40,1	—
Чөөн-Хемчик	47,5	28,0	1,1
Бай-Тайга	37,3	14,0	0,6
Тожу	15,2	86,4	—
Эрзин	10,3	—	0,5
Өвүр	9,4	—	—
Тес-Хем	8,4	5,9	—
Республика планга-биле	52,8	35,9	0,6

Эрткен чылдың бо үеинде күрүгө сүт саларын чартык чыл планы 35,5 хуу күүсеттинген ал көргө, бо чылын темп оон оожум чоруп туралар. Ыңчангаш фермаларга нектерин чегирелте күштедип турган, сүт саадынын көвүлүдү чутула. Ызылдың эң хомудуп турар бүрү Тес-Хем, Эрзин районнар амгы байдалында элөө бурттарларын хемчээ алаа чогуу.

Күрүгө эът садынын чартык чыл планын дүрүлгү станцияны 215,3 хуу, «Бек» совхоза 113,8 хуу күүсеткен. Сүт садынын чартык чыл планын «Бек» совхоза 73,5 хуу, «Мехерей» — 72,2 хуу-күүседип, өске-лерин мурап туралар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге, сонгулда талазы-биле Төп сонгулда комиссиясында

Апрель 12-де Москвага ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чеди чылдагынын сонгулдазынын талазы-биле Төп сонгулда комиссиязынын баштайгы хуралы болган. 1966 чылдың июнь 12-де чорудары донтааттыган ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдага белетил-биле, ону чорудары-биле холбашкан хей айттырганы аңаа чыгаалашкан.

Комиссия сонгулда бюллетеньдерини майыктарын болгаш өкүн бадылаан. Депутаттарга кандидаттарын бурттар дугайында округтарын сонгулда комиссияларын протоколун, бадылаашкын протоколун майыктары, депутатка сонгулган дугайында шынызыларын майы, сонгулда харажктарынын хемчелери болгаш сонгулда комиссияларынын тапталарынын хемчелери бадылаттыган.

Төп сонгулда комиссиязы Эмилдин Совединге болгаш Националлар Совединге сонгулда талазы-биле сонгулда округтарынын бүгү төптери-биле телефон, телеграф харылаа-биле хандырылган турар деп ССРЭ-ниң харылаа министри эш Н. Д. Псуевтиң дыңды-ды хулап алдыган.

Комиссия чөр-чөгө «СЭРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулда дугайында дүрүм» болгаш өске-даа сонгулда литература чедирип бээр, парол үндүр дугайында айттырганын чыгаалайып көргөн. ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдага белетилди болгаш ону, чорудар талазы-биле сонгулда округ, участок комиссияларына сумелерин бадылаан.

(СЭТА).

Фото П. Федотову.
-ный фотокристаллы.

Бевич, Худинов, Кырлыг-Кара олар республиканың бүтү ажыл-агыйларына техниканы техниктиг хандырылганы экижидери-биле эдикчи-мастерлериниң специализастан звеноларын калбаа-биле ажытлаары-

НИИ АНГЫ БАЙДАЛ

...и Ма-
...нии.

Фото В. Ананини.

О. САМБУ,
дашчы.

